

ГОД. XXI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 38.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ГЛУМАЦ И ПУБЛИКА.

Предавање Јоце Савића, главног редитеља дворских позоришта у Минхену.

(Свршетак.)

Види се и даје се уједно извинити то терање и такво ширење те опачине у Француској тим разлогом, што париска позоришта већом страном нису поникла као уметничка него као трговачка подuzeћа т. ј. таква подuzeћа, која своје успехе само бројевима пеказују, а у том послу, покрај природне сујете, гони француске глумце и брига о њиховој егзистенцији да се дађају таквих одвратних средстава, пошто деловође и управници тих позоришта најбоље плаћају оне глумце, којима се највише аплаудује. А како тај аплауз постаје, то их се не тиче.

Али дозволите ми сад на завршетку, да вам испричам још једну згоду, која се на немачком земљишту догодила и која, поред своје ванредне особености, има и дубља значаја. Један глумац, који је био чувен како са своје велике даровитости, тако и са своје особењачке ћуди — шта више, могу слободно рећи, један славни глумац приказивао је пре неколико десетина година улогу Валентијана на неком познатом немачком дворском позоришту. Играо је, као вагда, изврсно, и пошто се после трећег чина није аплаудовало, кад се завеса спустила, застао је и ослушкивао зачуђено за који тренутак, па је онда, у највећој збиљи и са очевидно узбуђеним лицем као Херцег Фридрихландски, својеручно зазвонио звонцетом на препаст свију који су били на позорници. Кад се завеса опет дигла пред мирном и задивљеном публиком, крочи он одмерено и достојанствено до шпалтаонице, поклони се дубоко и рече, као за себе, али тако, да је цела публика могла чути: „Држим, да сам то ипак заслужио!“ па се сасвим мајестетично удали.

Ви ћете ме можда запитати, зашто сам се

трудно, да вам све то изнесем? Е па — и тиме завршујем своје предавање — за то, да с једне стране покажем, да је, ма што ми нашу уметност сматрамо и видимо као чисту и слободну од њских побуда, највиши циљ и највећа цена свих наших трудова и напора видљиви успех, а с друге стране, да, ма како да је ванредан израз тог осећаја у грудима свакога правог драматског уметника живи жарка жеља и тврдо уверење о његовом праву, да за своју уметничку творевину, коју из своје душе исклине, добије одмах и уметничку награду која му пристоји — имајући на уму често цитиране речи немачког великог песника (Шилера): „Јер брзо и без трага прелази и нестане из памети дивна уметност глумчева, дочим слика вајарева и песма песникава и после хиљаде година живи. Код глумца пзумре чар са уметником, и како звука нестане у уху, пишчезне и брза тренутна творевина, а њену славу неће сачувати никоје трајно дело. Тешка је уметност, пролазна је њена вредност; глумцу не плете потомство венце; с тога мора да тврдује са садашњицом, те да сасвим употреби тренутак који је његов, мора моћи да задобије свет с којим живи, те да у осећају најдостојнијих и најбољих људи сагради живи споменик. — Тако он у напред ужива вечност свога имена, јер ко је најбољима у своје добу доста чинио, живео је за сва времена“.

Многима је можда слутња, понекима пак и нарочито таквима који су кадри дати себи рачуна о цели судбином им одређеног уметничког делања постало је необоривом извесношћу, да сва божанска надахнућа песника, све творевине што пропстичу из духа и душе уметника приказивача, прохује без утецаја, ако се душа

и срце гледалаца лако и вољно не отвори тим радњама и приказима. С тога може наша дивна уметност само тада плодносно развити своје благословене силе, кад се лепом осећају публике придружи и познавање и схваћање уметности, које је другим вежбањем дотерано. Здрава уметност почива на здравом осећају и здравом миш-

љењу; а поједни делови, који се као песника најдостојнији морају један с другим спојити, да би такву уметност као прави поклон божанске љубави пренели на човечанство коме је потребно да се уметношћу узнесе, — ти делови зову се: песник, глумац и публика.

Превео Сава Петровић.

ИСТИНИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Последње љубавно писмо, шаљива игра у 3 чина, написао Викторијан Сарду, превод с француског; приказано 27 фебр. (10 марта) о. г.)

Питање репертоара и само се нуди данас референту српског народног позоришта. Кад видимо, да се овај комад тако брижљиво негује, морамо се запитати, кака га потреба изазива, или која особита врлина га препоручује? Јер јамачно има на свету и важнијих ствари, о којима би нам се требало бринути и мислити него што је судбина једног последњег љубавног писма. Једино бих допустио овај комад као пример, како може духовит Француз оштроумном досетљивошћу, никавним дијалозима да створи од ничега шаљиву игру. Само се бојим, да оваки експерименти не повећају број оних наших скептика који врте главом, кад се говори о неком народно-просветном значају позоришта, и кад се у то име апелује и на шпагове наше.

Приказивање је у целини текло живо и складно. Главније улоге су све биле у добрим рукама, те није потребно ни спомињати, да су изведене коректно. Нарочито морам ипак истакнути изврсну улогу гђе Лукићке (Сузана):

Тих. О.

ПОЗОРИШТЕ.

(Концерт Ст. Дескашева у Скопљу.) Писну нам из Скопља, у Ст. Србији: „Јуче, 4. марта о. г., концертирао је овде наш уметник г. Стеван Дескашев. Концерт је сјајно испао. Г. Дескашев је врло лепо певао и задивио је целу публику. Концерт су посетили осим Срба и велики број турске интелигенције. Од Бугара и Грка нико. Г. Дескашев је отворио концерт отоманском химном, која је са громким

„Чок-јаша Падишах!“ ускликом прекидана. Круна концерта нашег уметника беше, што је на свршетку отпевао српске народне песме. Овим његовим патриотским чином много је користио српској ствари. Нарочито код ставке „Гусле моје“ Срби су плакали. Г. Дескашев је намеран целу Стару Србију да пропугује.“

(Ново позориште у Бечу.) Ових дана држана је у Бечу прва скупштина оснивача новог позоришта, које се има подигнути на пређашњој веринској линији, а назваће се: „Јубиларско позориште цара Фрање Јосифа“.

Програм тог позоришта је исти као и „Немачког пучког позоришта“. Ново ће позориште имати само 42 ложе, за тим 720 седишта и стојишта у партеру и 963 седишта и стојишта на галерији, дакле у свему биће места за 1900 особа. Трошкови градње прелимирани су на 500.000 фор. Основу ће израдити архитекти Фелнер и Хелмер. За градњу позоришта одређен је рок од 18 месеца. Позориште ће се отворити у очи царава 50-годишњег владарског јубилеја г. 1898. Одлучено је даље, да се има ново позориште издати под закуп. Свота за грађење одређена не сме се прекорачити, те за то примају сву гаранцију, али и одговорност за солидност градње, градитељи и одбор. Одбор је овлаштен да изда под најам позориште на 6—10 година за годишњу своту од 44.000 фор., што одговара 4% укамаћења главнице, која ће се инвестирати.

Глумоваће се добри пучки комади, шаљиве игре, солидна оперета, те класични комади особито у недељу по подне.

Најзанимљивије је од свега тога, да је намера, да се од овог позоришта створи најјефтиније глумиште у Бечу, које би омогућило и мање имућним сталезима, чиновнику ни-

жег реда, обртнику и раднику, да чешће с породицом може посетити позориште. Према томе стајаће најскупле седиште 1 ф. 60 н., а најјефтиније у вече 20 новч., по подне 10 новч. Добра седишта стајаће 20 до 75 новч., радничка места 10 новч.

Премда још није отворено потписивање, већ је скупиљено 230.000 фор.

КЊИЖЕВНОСТ.

(Емил Зола о критици.) Емил Зола износи у оригиналном и интересантном чланку: „Le Scrupule“ (Бабурача) своје назоре о критичарима и критици. Ево, шта он каже: „Мој први савет младом писцу или глумцу, који ми се прикаже, ово је: Радите много, и ако је икако могуће свако јутро у одређене сате. Будите стрпљиви, чекајте макар десет година на успех и — не подражавајте никада никога и гледајте да заборавите своје предходнике.

Моја друга примедба је редовно ова:

Имате ли добар желудац? Желудац, који пробава све глупости, сва ниска опадања, управљена на вас и на ваша дела? Не видим, да сте поруменили, да дрхћете, да сте још сувише млади, пренежни, и да ће вам ваша отвореност бити неприлична. Најбоље је што вам могу саветовати, да свако јутро, на ште срце прогутате живу живцату бабурачу (критику) па кад се тако годинама увећбате, моћи ћете и најгоре чланке савремене критике мирном душом прогутати.

Млади писац немирно ме гледа, кад му ја још једном, пратећи га до изласка, препоручујем ову методу, која је мени тако од користи.

„Не тврдим, да ми је испрва било угодно, али човек се томе навикне. — Жива бабурача научи нас на све простоте и гнусности и на све отрове. Човек се за читав дан имунизује. Ко прогута свако јутро бабурачу, постаје чврст и ништа га не може узбудити. Видите, млади пријатељу, изволите примити мој савет, и ви ћете ми једном бити захвални.“

Зола приповеда, како он свако јутро гута такву бабурачу, читајући све чланке, што о њему пишу. Све оне нападаје, она боцкања, оне неистине, све чита, и то са неком лакоћом, јер се привикао, њему је нужна така бабурача као дуванцији дуван. Прочитав таке чланке, ојача,

осећа се способнији за рад и ради свом силом. — Осим оваке свакидање хране шаље му његов издавач Шарпантје од времена до времена читаве свеске свакојакних саставака, који критикују његов књижевни рад. Пре неких петнаест година хтедох све те критике да саберем у књигу с натписом: „Њихови нападаји“. Но сувише је тога. Мој летњиковац у Медану је до крова натрпан; а још увек расте њихова множина, та река гнусобе — умножавају се бабураче

Ови чланци, те бабураче, даду се уврстити у посебне категорије.

Понајпре долазе бедасте чланци: Писац таквих чланака или је са свим млад или детињасте старац. Ни један ни други не схваћају писца. Навлађују на писца ради злочина, којих није починио, изврћу његове намере и мотиве и то не што би били злобни, него што су глупани. То је доброћудна бабурача.

За тим иду отровни чланци. За такви чланак треба већ талента и нешто знања. Вештина је у томе, да се чим ружније злобније нападне. Најопасније су такве критике, кад су писане у престојној и тобоже благонаклоној форми. Критичар је обично завидљив, па се хоће да освети, што он сам не може ништа да створи, па забластави — пишчево дело. То су најбоље, најслађе бабураче; ко се на њих привикне, тај је осигуран за неколико месеца.

На послетку има сулудастих чланака. Те нише какав фанатик, који мисли, да је автор повредио његову ствар. Он на пречац осуђује, не обавирући се ни на што, не саслушав ничијег мњења. Такав фанатик најволио би навалити ножем. Таке бабураче су за ме амвросија.

Често сам се питао, за што раде тако ти критичари, лиферанти бабурача? Зар да штету нанесу писцу? Но то је апсурдно, они му на сваки начин користе. Зар они не виде, да је писац тим већи, што га више нападају. Чим престају нападаји, пада писац. Критичари разнесе пишчеву славу широм света. Они казују свима да сам још непобеђен, јер ме нападају. Увек сам жално таквог критичара, који је сав свој отров изригао на мене, и мислио сам: Ето, тај хоће да остане злочест и преко гроба, а ја ћу као поштен радник мирно почивати.

На свршетку Зола моли, да га ни једно јутро не мине таква бабурача, јер то му даје снагу, вољу и живот. Кад је више не ће бити, знаће он, да је близу крај животу.

При том не ваља заборавити, да је сам Зола био у своје време критичар, и то врло оштар критичар својих предходника и савременика.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

43. Представа. У ДУНЂЕРСКОМ ПОЗОРИШТУ. Ван претплате.

ПРЕДСТАВА ЗА НАРОД С ОБАЉЕНИМ ЦЕНАМА.

У Новоме Саду, у недељу 10. (22.) марта 1896:

БАЛКАНСКА ЦАРИЦА.

Драма у 3 чина, с певањем, написао **Никола I.**, с одобрењем песничким за позорницу удесно А. Хаџић, музика од Х. Дубека. — Редитељ: Добриновић.

ОСОБЕ:

Иван-Бег Црнојевић, Господар Црне	Душановић.	Васо	— — — —	Филиповић.
Горе и Зете	— — — —	Оливер	— — — —	* * *
Борђе Црнојевић, нашљедник пријестола	— — — —	Дабичкив	војводе	* * *
— — — —	Спасић.	Калета	— — — —	Миловановић.
Станко Црнојевић, војвода Зетски, млађи син Иван-бегов	— — — —	Остоја	— — — —	Васиљевић.
— — — —	Ружић.	Капетан Јован	— — — —	Марковић.
Кнез Дејан, властелин Зетски	— — — —	Угљена	— — — —	Бакаловић.
Кнез Перун, властелин Зетски	— — — —	Иво	слуге Станкове	Тодосић.
Даница, кћи Перунова	— — — —	Гуслар	— — — —	Добриновић.
Марта, жена другарица	— — — —	Први	— — — —	Иваштајин.
Ибрахим-ага, посланик цара Мурата	— — — —	Други	рањеник	Бајин.
Лале	— — — —	Часник	— — — —	* * *
Пипо	— — — —	Осман паша	— — — —	Васиљевић.
Красо	војводе	Селим паша	заробљеници	Стефановић.
Хото	— — — —	Бег	— — — —	* * *
	— — — —			
	Илић.			

Људи, жене, деца и војници, српски и турски. Збива се при свршетку XV. века у престоници Жабљаку и околици јој.

Свпрачки збор ц. и кр. 70. печачке пуковнице свираће ове комаде: 1. „Soldateska“. Марш од Краља. — 2. „Бечки живот“. Потпури од Козака. — 3. „У српској шуми и пољани.“ Фантазија од Члжека.

УЛАЗНЕ ЦЕНЕ: Ложа у партеру и у I. спрату: 4 фор. — Седиште у паркету у I. и II. реду: 80 н. — Седиште у паркету: у III IV. V. VI. реду: 60 н. — Седиште у VII—XII. реду 40 н. — Седиште на балкону у I. реду: 80 н. — Седиште на балкону у II. реду: 60 нов. — Седиште на балкону у III IV. реду: 40 нов. — Седиште на галерији у I. реду: 40 нов. — У II. реду 30 нов. — Стајање: 40 н. — Стајање на I. галерији: 30 н. — Стајање на II. галерији 20 н.

Ко од наших поштованих претплатника жели своју ложу или своја места и за ову представу задржати, нека изволи ту намеру своју изјавити у књижари браће М. Поповића најдуже до 11 сах. пре подне. Претплатници добијају ложу своју или места своја по претплатној цени.

Улазнице могу се добити у књижари браће М. Поповића од 9—12 пре подне, од 3—6 после подне и после на касп.

Почетак тачно у 7¹/₂, свршетак у 10¹/₄ сахата.